

20-Yanvar, 2026-yil

O‘ZBEK TILI IZOHLI LUG‘ATIDA BOSHQA TILLARDAN OLINGAN
SO‘ZLAR

BORROWED WORDS IN THE EXPLANATORY DICTIONARY OF THE
UZBEK LANGUAGE

University of business and science
Filologiya va tillarni o‘qitish (o‘zbek tili)
Kunduzgi ta’lim 23-01-guruh talabasi
Abduxoliqova Mohidil Anvarjon qizi
+998505700604

Annotatsiya: Har bir til uzoq tarixiy taraqqiyot jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Bu jarayonda boshqa xalqlar bilan iqtisodiy, madaniy va ilmiy aloqalar muhim rol o‘ynaydi. Ana shunday aloqalar natijasida tillarga boshqa tillardan so‘zlar kirib keladi. O‘zbek tili ham bundan mustasno emas. O‘zbek tili izohli lug‘atida ko‘plab boshqa tillardan olingan, ya’ni o‘zlashma so‘zlar mavjud bo‘lib, ular tilimizning boyligini yanada oshirgan.

Kalit so‘zlar: O‘zlashma so‘zlar, o‘zbek tili, izohli lug‘at, arabcha so‘zlar, fors-tojikcha so‘zlar, ruscha va yevropa so‘zlari, lug‘at boyligi, til taraqqiyoti, leksika, til madaniyati.

Аннотация: Каждый язык формируется и развивается в процессе длительного исторического развития. В этом процессе важную роль играют экономические, культурные и научные связи с другими народами. В результате таких связей в языки проникают слова из других языков. Узбекский язык также не является исключением. В толковом словаре узбекского языка содержится множество заимствованных слов, то есть слов, пришедших из других языков, которые значительно обогатили лексику нашего языка.

Ключевые слова: Заимствованные слова, узбекский язык, толковый словарь, арабские заимствования, персидско-таджикские заимствования, русские и европейские заимствования, словарный запас, развитие языка, лексика, культура речи.

Abstract: Every language is formed and develops through a long historical process. In this process, economic, cultural, and scientific relations with other peoples play an important role. As a result of such interactions, words from other languages enter a language. The Uzbek language is no exception. The Explanatory Dictionary of the Uzbek Language contains many words borrowed from other languages, which have further enriched the vocabulary of the language.

Keywords: *Borrowed words, Uzbek language, explanatory dictionary, Arabic loanwords, Persian-Tajik loanwords, Russian and European loanwords, vocabulary, language development, lexicon, language culture.*

O‘zbek tiliga o‘zlashgan so‘zlar asosan arab, fors-tojik, rus va yevropa tillari orqali kirib kelgan. Bu jarayon xalqimiz tarixidagi ijtimoiy, madaniy va ilmiy aloqalar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, tilimiz lug‘at boyligining kengayishiga xizmat qilgan.

Arab tilidan kirgan so‘zlar o‘zbek tilidagi eng qadimgi o‘zlashma qatlamlardan biri hisoblanadi. Islom dini va Sharq ilm-fanining ta’siri natijasida arabcha so‘zlar tilimizga keng miqyosda kirib kelgan. Bu so‘zlar asosan, ilm-fan din va ma’rifatga oid bo‘lib, ilm, ta’lim, tarbiya, adabiyot, ma’rifat, kitob, sabab kabi so‘zlar bugungi kunda o‘zbek tilining ajralmas qismiga aylangan. Ular asrlar davomida xalqimiz nutqida mustahkam o‘rnashib qolgan.

Fors-tojik tilidan o‘zlashgan so‘zlar esa kundalik hayot va madaniyat bilan bog‘liq bo‘lib, dunyo, bahor, gul, non, do‘st, mehr, shahar kabi so‘zlarni misol qilish mumkin. Ushbu so‘zlar o‘zbek tilida faol qo‘llaniladi va ularning o‘zlashma ekanligi deyarli sezilmaydi.

Rus va yevropa tillaridan kirib kelgan so‘zlar asosan texnika, siyosat va zamonaviy hayot bilan bog‘liq. Jumladan, telefon, kompyuter, traktor, direktor, bank, fabrika, muzey kabi so‘zlar jamiyat taraqqiyoti bilan birga tilimizga kirib kelgan va hozirgi kunda keng qo‘llanilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek tiliga boshqa tillardan o‘zlashgan so‘zlar tilimizning ko‘p asrlik tarixiy taraqqiyoti, turli xalqlar bilan bo‘lgan madaniy, ilmiy va ijtimoiy aloqalarining natijasidir. Arab tilidan kirib kelgan so‘zlar ilm-fan, din va ma’rifat sohalarining rivojiga xizmat qilgan bo‘lsa, fors-tojik tilidan o‘zlashgan so‘zlar kundalik hayot, madaniyat va insoniy munosabatlarni ifodalashda muhim o‘rin tutadi. Rus va yevropa tillaridan kirib kelgan so‘zlar esa texnika, fan va zamonaviy hayot bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalash imkonini yaratgan.

Bu o‘zlashma so‘zlar o‘zbek tiliga fonetik va grammatik jihatdan moslashib, uning ajralmas qismiga aylangan. Ular tilning lug‘at boyligini kengaytirish bilan birga, fikrni aniq, ravon va ta’sirchan ifodalashga yordam beradi. Shu bois o‘zlashma so‘zlarni chuqur o‘rganish, ularning kelib chiqishini bilish va nutqda to‘g‘ri qo‘llash til madaniyatini yuksaltirish, ona tilimizning qadr-qimmatini yanada oshirishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. — Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining leksikologiyasi. — Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. — Toshkent: O‘zbekiston.

“O‘ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS VA INNOVATSION JARAYONLAR JURNALI”

20-Yanvar, 2026-yil

4. Uzbek National Encyclopedia Online. <https://www.encyclopedia.uz>
(<https://www.encyclopedia.uz/>)
5. O‘zbekiston Respublikasi Milliy kutubxonasi – Elektron resurslar.
<https://www.natlib.uz> (<https://www.natlib.uz/>)
6. Til va adabiyot portali. <https://www.til-adabiyot.uz> (<https://www.til-adabiyot.uz/>)V
7. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=zatCspcAAAAJ&sortby=title&citation_for_view=zatCspcAAAAJ:roLk4NBRz8UC